
Erica Gramming, projektledare
Region Jönköpings län och Jönköpings Kommun
erica.gramming@jonkoping.se
2016

Meröppet- mer än bara mer öppet.

Inledning

Meröppna bibliotek har funnits i Sverige sedan november 2009 då Veberöd i Skåne införde konceptet. Meröppet innebär att bibliotek tillgängliggör bibliotekslokalerna utöver de bemannade tiderna. Under den meröppna tiden kan besökaren utföra det mesta av det som är möjligt under bemannade tider som att låna och återlämna, läsa tidningar, böcker och tidskrifter, låna datorer och liknande. Detta koncept har sedan dess varit på stark frammarsch i Sverige och nya enheter öppnas kontinuerligt för meröppet. I maj 2016 hade 56 bibliotek anammat idén och fler är på gång. Många är små filialbibliotek, men det finns även stadsbibliotek som öppnat upp.

De meröppna biblioteken är ett sätt att möta förändringar. Många arbetar mycket och hinner inte alltid komma till biblioteken när de har öppet. Ett sätt att möta detta är att ha biblioteken mer tillgängliga, alltså meröppna. Nästa steg är att med hjälp av den statistik vi kan få fram med hjälp av det meröppna systemet se om vi har öppet när besökarna är där. Kanske behöver öppettiderna justeras för att möta de behov som finns?

När vi sedan bestämt oss för att öppna biblioteket än mer för besökarna kan vi använda det meröppna konceptet för att utveckla verksamheten och försöka nå fler låntagare, även fler

besökare ur de prioriterade grupperna. Vi kan se över våra arbetssätt och se hur vi kan få lokalerna att användas som de demokratiska mötesplatser de faktiskt är. Dessa tankar utgick vi från i projektet. Kan meröppet som koncept bli något mer än att bara öppna dörrarna och säga välkommen? Ett arbete har påbörjats, men förhoppningsvis kommer det att fortsätta i olika former efter projekttidens slut.

Detta paper är en starkt förenklad version av rapporten från projektet som återfinns i litteraturförteckningen.

Problemställning

Till skillnad från Danmark har Sverige inte haft ett sparperspektiv i de meröppna biblioteken, utan istället en tanke om ökad service (Johansson, Lindberg & Rivano Eckerdal, 2014). Att biblioteket ska finnas tillgängligt för alla är en lagstadgad rättighet och det är något det meröppna biblioteket bidrar till. Rapporten Öppettider 2016 från KB konstaterar att de offentliga rummen på många ställen, särskilt på filialer, ofta har mer stängt än öppet och besökarna får allt längre till ett öppet bibliotek. Jönköpings län har i medeltal 24 öppettimmar per folkbibliotek. Det innebär att chansen att då få tillgång till biblioteket är inte så stor under veckan då många är på arbetet. Dessutom har endast 11 % av biblioteken i landet öppet på helgen (inklusive de meröppna) vilket innebär att inte heller då finns möjlighet för många att besöka sitt bibliotek, till exempel föräldrar och barn tillsammans (KB, 2016). Ulf Moberg, tidigare bibliotekschef i Jönköpings kommun, konstaterade utifrån siffror för lokalhyror att bibliotekslokalerna står för stora kostnader. Den största delen av kostnaden är för bibliotekslokalen då den är stängd. Att då ha biblioteken stängda och outnyttjade om de kan vara meröppna och bidra till ett ökat användande och en större tillgänglighet menar han är slöseri med skattepengar och talar för att det meröppna bibliotekskonceptet bör utvecklas.

Eftersom meröppna bibliotek är en relativt ny och okänd företeelse i Sverige är marknadsföringen ett problemområde som bör utforskas. En begränsad budget är en verklighet för många bibliotek. Vilka metoder och medel finns att utforska och använda sig av för dem?

Den demokratiska aspekten av bibliotekets uppdrag är också något som varit med i utformandet av projektet. Biblioteksrummet är ett av få icke-kommersiella offentliga rum som är tillgängliga för alla i samhället. Särskilt på små orter har det en potential som kulturellt nav och mötesplats om där inte finns någon större kulturinstitution. När biblioteket blir meröppet läggs mer ansvar på låntagarna som får ett förtroende att använda biblioteksrummet som sitt. Det öppnar möjligheter att skapa en större delaktighet i lokalsamhället. Hur kan arbetet se ut med att försöka stimulera denna delaktighet? Och hur kan man få till stånd verksamhet som kan ske oberoende av om bibliotekarierna är på plats. Detta arbete ville vi i projektet undersöka dels för att lokalerna ska kännas mer som låntagarnas och bli ett nav i lokalsamhället, dels för att de ska kunna utnyttjas i en demokratisk anda där alla är välkomna. Men även för att fler ska få upp ögonen för biblioteket och dess utbud och kanske hitta dit även vid andra tillfällen.

Ett meröppet bibliotek innebär möjligheter till förändrade arbetssätt. Detta kan ske på flera olika plan och är inte helt okomplicerat, men det öppnar möjligheter för personalen att röra sig friare i lokalen och ute i samhället. Att personal blivit mindre bundna till lånedisken beror delvis på att självbetjäningsautomaterna införts, men i och med meröppet behöver besökarna i ännu större utsträckning vara självständiga. Meröppetloggarna innebär möjligheter att få fram statistik för att se när besökarna är på plats och ställer frågan om vi som personal är på plats vid rätt tider? En annan fråga som berörts är hur personal möter besökare, både personligt och

lokalmässigt. Det är en fråga som inte gäller enbart meröppna bibliotek, men som aktualiserades när vi i projektet började fundera över hur vi arbetar i lokalen.

Mot bakgrund av detta ställdes följande frågor:

-Hur ska vi nå ut till användarna? Vilka kanaler är effektiva i marknadsföringen?

-Hur kan meröppet ge ett mervärde i verksamheten? Hur stimulerar vi verksamhet under meröppettiden?

-Bör vi justera öppettider och personalens arbetstider? Kan personalen utveckla sina arbetsätt?

Syfte och mål

Syftet med projektet har varit att förbereda, utveckla, marknadsföra och följa upp verksamheten meröppet vid Bankeryd, Gnosjö och Mullsjös bibliotek. Samt att identifiera de mervärden det meröppna biblioteket skapar, för både besökare och personal.

Målen för projektet var:

Att aktivt arbeta med hur meröppettiden kan bli ett mervärde för biblioteken.

Att testa, undersöka och utvärdera personalens arbetsätt och former som meröppetfunktionen kan medge.

Att inspirera andra bibliotek i regionen som planerar för meröppna bibliotek.

Att undersöka de juridiska frågorna

Metod

Då detta inte varit ett vetenskapligt inriktat projekt gör det inte anspråk på att använda sig av vetenskapliga metoder. Istället utgick det ifrån följande:

Läsa om och besöka meröppna bibliotek som varit i gång ett tag.

På ett praktiskt plan marknadsföra det meröppna biblioteket och prova nya arbetsformer som det meröppna biblioteket inbjuder till och medger.

Kartläggning av besöksfrekvensen under olika tidpunkter för att kunna planera när bemanning ska förläggas utifrån antal besökare.

Stimulera aktivitet under meröppettiden

Genom kollegial delning och lärande öka kunskaperna kring värdet av meröppet. Kollegialt lärande har visat sig vara en givande fortbildningsform och har utvecklats mycket inom pedagogiska yrken som läraryrket (Svensson, 2015).

Utifrån boken "Förändring förbättring lärande" (2015) skapa en struktur med tre handledda lärseminarier med kollegial delning och diskussion kring en aktuell fråga eller en föreläsning och däremellan liggande arbetspass på biblioteken.

Inspirerade av boken "Ett steg till" (Aleman et. al, 2009) ha Tvinningmöten, alltså möten mellan bibliotek för att utbyta erfarenheter. Detta skedde vid två tillfällen och då var även bibliotek utanför projektet inbjudna.

Observation av personal och besökare på ett bibliotek för att se arbetsmönster och besöksmönster med inspiration från ”Ett steg till” (Aleman et. al. 2009).

Ta in expertis från andra yrkesområden för att utveckla verksamheten. Samla erfarenheter från projektet i en blogg och i en praktiskt inriktad rapport.

Genomförande

Inför projektstart skapades en styrgrupp bestående av bibliotekscheferna på projektbiblioteken Bankeryd kommunbibliotek, Gnosjö kommunbibliotek och Mullsjö kommunbibliotek, bibliotekschefen i Jönköpings kommun, regionbibliotekschefen för Regionbibliotek Jönköpings län, en projektledare på 50% samt ett projektstöd från Regionbiblioteket. Denna grupp hade regelbundna möten under hela projektet. Arbetsgrupper med all personal på respektive deltagande bibliotek bildades.

Själva starten på projektet skedde i september 2015 då ett bakgrundsarbete av projektledaren sattes igång. Projektet genomfördes under 9 månader; 1 september 2015 till 31 maj 2016. Hösten var en uppstartsfas med inledande möten med de deltagande biblioteken, styrgruppsmöten, inläsning, studiebesök, och planering. En struktur skapades i form av tre lärseminarier utplacerade under våren 2016 där deltagarna träffades, utbytte erfarenheter men även fick en föreläsning eller diskutera en angelägen fråga. Däremellan arbetade personalen med arbetsområdena på respektive bibliotek. Det sista seminarietillfället inbjöds intresserade bibliotek från hela landet för att delta och lyssna till bibliotekens upplevelser av projektet, men även en föreläsning av Petra Trobäck, varumärkesutvecklare, som varit knuten till projektet.

De studier som gicks igenom var bland annat ”Meröppna bibliotek, en verksamhetsform för alla” av Johansson, Lindberg och Rivano Eckerdal (2015) och ”Meröppet=merarbete?” av Åhman Billing (2014). De förstnämnda tar bland annat upp att meröppna bibliotek har potential att bli identitetsskapare på sina orter, särskilt om de är den enda kulturinstitutionen. De kan bli en viktig mötesplats, men detta kräver att aktivt stimulerande arbete av personalen. De visar att arbetsuppgifter har förändrats mot mer arbete i lokalen med mer material att hantera, men också mer självständiga låntagare vilket ställer krav på att bibliotekarien blir närvarande i rummet på andra sätt och att man vill vidareutveckla biblioteksmiljön mot mer trygghet då personer med liten erfarenhet av bibliotek kan känna sig otrygga eller obekväma i ett personallöst bibliotek. Åhman Billing tar bland annat upp att till exempel skyltning och exponering kan bli viktigare och kräva särskild kompetens om nya grupper meröppet-användare tillkommer. Författaren efterlyser ett strategiskt arbete för att utveckla verksamheten i samband med att meröppet införs på alltfler bibliotek. Hon nämner också att det är ett ökat administrativt arbete på grund av ökande utlån, vilket gör att hon varnar för att det indirekt kan bli en personalbesparing.

Bokmässan besöktes och där fick projektledaren tankar kring marknadsföring av Per Nilsson på Semcon som bland annat betonade vikten av ett innehåll som väcker känslor, ett tydligt budskap som har en hög relevans för många och är trovärdigt.

Studiebesöken skedde av projektledaren på fyra bibliotek i Skåne, Veberöd, Garaget, Kävlinge och Klostergården. Erfarenheter från dessa besök sammanställdes och delades ut till biblioteken. De gav idéer och tankar kring de frågor som börjat diskuteras i projektet. Bland annat hade Garaget en utvecklad tanke kring sina nätverk och arbetade aktivt med att stimulera verksamhet under den tid de själva inte var på plats, trots att de inte var ett meröppet bibliotek. De hade också regelbunden omvärldsanalys. Veberöds aktiva arbete i lokalen med

skyltningen väckte tankar kring ett förändrat arbetssätt och Kävlinge hade idéer om att använda sin friare rörelse i lokalen till att göra aktiviteter för låntagare samt att använda meröppet för att arbeta utanför biblioteket.

Själva arbetet ute på biblioteken började förberedas och ta form under sen höst 2015. Ur målen för projektet och bakgrundsarbetet ringades tre huvudsakliga arbetsområden in: *marknadsföring, att stimulera aktivitet under meröppettid samt arbetssätt.*

Förutom dessa områden fanns två ”sidospår”. Det ena var de juridiska frågorna som behövde klargöras. Detta gjorde projektledaren genom att kontakta Jönköpings kommuns jurister och Christian Friis, som då var administrativ chef i Jönköpings kommun och resultatet lades ut på bloggen samt togs med i rapporten. Det fanns även ett behov hos projektbiblioteken samt hos andra bibliotek i länet av att få prata informellt om vardagsnära och praktiska saker, men även mer övergripande eller etiska frågor i förhållande till meröppet. Detta löstes genom att ha så kallade Tvinningmöten vid två tillfällen med bibliotek i länet som hade eller planerade att starta meröppna bibliotek.

I projektet togs det in expertis från andra yrken. Dels fick deltagarna en föreläsning av Lennart Nordgård, chef på Systembolaget Atollen i Jönköping kring ett aktivt kundbemötande. Dels gick Petra Trobäck, varumärkesutvecklare på IKEA som frilansar åt bibliotek, in i projektet under våren. Hon skapade frågeställningar för biblioteken för att utifrån deras egna förutsättningar och den bok hon skrivit (Trobäck, 2016) och som biblioteken utgick ifrån, skapa handlingsplaner och utveckla lokalerna. Tre områden som motsvarar de tre stora arbetsområdena identifierades och berördes; Att berätta att vi finns, vem vi är och om meröppet (marknadsföring). Stimulera meröppettiden genom att visualisera vad medborgaren kan göra i biblioteksrummet (stimulering av meröppettid). Den ”mekaniska bibliotekariern” som handlar om att personalen är där utan att vara där fysiskt (arbetssätt).

Petra besökte sedan varje bibliotek under varsin förmiddag och gick igenom biblioteken. Hon gav handfasta råd om skyltning och organisation av biblioteket. Dessa skulle sedan i urval genomföras av biblioteken under våren för att sedan integreras i den föreläsning ”Rummet som talar för sig självt; ett attraktivt meröppet bibliotek” som Petra genomförde under slutseminariet den 20 maj 2016.

Inledningsvis lades mycket fokus på **marknadsföringen**. Det fanns ingen stor budget för detta, utan intresse låg i att testa metoder som var enkla, billiga och lätta att genomföra, men också ibland gick utanför ramen för vad man kanske brukar göra för att marknadsföra bibliotek. Utgångspunkten för dessa åtgärder togs fram ur bakgrundsresearchen samt projektledarens och deltagarnas idéer och erfarenheter. Arbetet började med att identifiera vilket budskap vi som bibliotek ville förmedla, samt möjliga kanaler. I Bankeryd till exempel, användes ordet vardagsrum frekvent i olika trycksaker och i lokalen för att etablera den nya profil biblioteket har.

De marknadsföringsåtgärder som testades var bland annat dessa:

Projektledaren tog i samarbete med biblioteken fram informationsbroschyrer som lätt kunde mångfaldigas med en skrivare, att dela ut i samband med registrering av meröppetlåntagarna. De utformades enkelt med bilder och färg som anknöt till lokalerna. Att hålla tonen i informationen positiv och uppmuntrande snarare än förmanande var något som lades vikt vid. En variant av denna text togs i ett senare skede fram på andra språk då det identifierades ett behov av detta. Dessa texter ligger tillgängliga för andra bibliotek på Regionbibliotekets Jönköpings hemsida, adress återfinns i källförteckningen.

Ett sätt att nå befintliga besökare är mun-till-munmetoden. Det kan ses som en självklarhet, men att aktivt fråga alla besökare om de har eller vill ha meröppet-tillgång och att finna argument för att just de ska ha detta är något man som bibliotekarie får arbeta med kontinuerligt och som projektbiblioteken lade tyngd på.

Men det fanns också en vilja att nå nya besöksgrupper och prioriterade grupper. Barn och unga är en prioriterad grupp, men får ju inte ha meröppet-kort själva, därför är deras föräldrar en viktig grupp att nå för att tillsammans med sina barn kunna besöka biblioteket. Att kontakta skolor och få vara del i deras nyhetsbrev till föräldrar eller få ut informationen via föräldramöten är vara sådana vägar som prövades.

En annan prioriterad grupp för bibliotek och som deltagarna i projektet försökt att nå är människor med annat modersmål än svenska. Förutom språkcaféer som fanns på flera bibliotek, var en idé som kom upp under lärseminarierna att nå de ensamkommande flyktingbarnen som inte heller kan ha ett meröppet-kort på egen hand. Detta gjorde att två av biblioteken kontaktade Överförmyndaren för att nå flera Gode män på en gång och informerade om möjligheterna med meröppet. Ett bibliotek planerar även att besöka SFI och informera.

Marknadsföring i och i anslutning till bibliotekslokalen är också en viktig faktor för att nå ut med informationen om meröppet och dess fördelar. Detta har skett i arbetet tillsammans med en extern varumärkesutvecklare, Petra Trobäck. Hon såg bland annat över skyltningen som kortfattat bör vara enhetlig och enkel samt att meröppet som koncept gärna får synas. Det är också viktigt att biblioteket och vad det innefattar ska synas på håll utanför bibliotekslokalen.

Affischer för egen utskrift eller bokmärken har gjorts på samtliga bibliotek. Bokmärken är prisvärda att ta fram, informativa, användbara och lätta att lägga ut på strategiska ställen. Dessa sattes upp och lades ut eller delades ut runt om i samhällena på ställen där många människor passerar; anslagstavlor, ICA och Konsums entréer, caféer, vårdcentral och Second Handbutiker, men också företag då de anställda där är en potentiellt ny målgrupp. Ett nyckelsammanhang att synas i och som identifierades av projektbiblioteken är Second handbutikerna. De är välbesökta och där är besökare ur många olika sociala grupper, i olika åldrar och med olika nationaliteter. Ett bibliotek har initierat ett samarbete med sin Second Handbutik som ska dela ut bokmärken eller ha dem liggande i butiken. De får i sin tur under hösten ha en föreläsning på biblioteket samt inreda en läshörna där med second-handmöbler. De andra biblioteken har lämnat bokmärken och informerat besökare om meröppet.

I projektet gjordes också en del mindre konventionella drag i marknadsföringen. Ett bibliotek testade att göra en reklamfilm för skärmarna vid kassan i mataffären på orten. Ett bibliotek har även lämnat ut foldrar med meröppet-information till lokala politiker som ska ta med dem till sina träffar med allmänheten och där nämnt meröppet som en framåsyftande satsning. Att personligen informera om biblioteket på platser där besökarna eller snarare där potentiella besökare befinner sig är en strategi som kanske inte är helt traditionell. I projektet blev detta dock en aktivitet som många av deltagarna har genomfört. Ett par av biblioteken använde meröppet under ett par halvdagar och ett annat genomförde detta under annan tid. Under dessa dagar informerade bibliotekarierna på olika strategiska ställen på sina orter som Second Handbutiker, mataffärer och företag.

Att **stimulera verksamhet under den meröppna tiden** diskuterades i projektet som en förutsättning för att få utnyttja lokalernas potential, få igång verksamhet av olika slag och skapa en känsla av överlämnande till lokalsamhället samt ge biblioteksrummet en status av samlings- eller mötesplats. Detta visar även forskning av Skot Hansen, Hvenegaard

Rasmussen & Jochumsen från 2011 som Johansson, Lindberg & Rivano Eckerdal (2015) refererar till och som menar att biblioteken vinner på att stärka sin relation till lokalsamhället och verka som ”rum, facilitator eller brobyggare” vilket kan stärka både lokalsamhället och biblioteket. Det har varit en av utgångspunkterna för arbetet i projektet och förmedlingen av meröppet som koncept hos projektbiblioteken. Detta är också ett led i att lämna över biblioteket mer; att det inte är bibliotekariens bibliotek utan besökarens. Projektdeltagarna pratar vid varje nyregistrering om möjligheterna som låntagaren har att använda rummet. I projektet skedde stimulering av verksamhet under meröppetid genom en omvärldsanalys av lokalsamhället på ett av biblioteken samt att på samtliga bibliotek identifiera olika nätverk av lokala föreningar för att hitta platser för möten med dem. För att få tillgång till ett flertal föreningar på samma gång identifierades bland annat Kommundelsutveckling, Lokala Folkbildningsråd och Kommunala Föreningsdagar som möjliga mötesplatser. Listor över lokala föreningar skapades. Även riktade insatser som personlig kontakt eller mail användes för att bjuda in föreningar att använda lokalerna under meröppetid och ha föreläsningar, möten eller aktiviteter. Med hjälp av Petra Trobäck visualiserades möjliga aktiviteter i lokalen, som till exempel stickcafé med garner och stickor i en korg.

Det sista området i fokus var **arbetssätt**. Detta är ett komplext och stort område där mycket arbete förhoppningsvis kommer att ske efter projektidens slut. I en tidigare rapport (Johansson, Lindberg & Rivano Eckerdal, 2011) diskuteras hur vi som bibliotekarier bör anpassa oss till den förändrade arbetssituationen. I och med att besökarna nu sköter en hel del av de enklare sysslorna själva måste vi utforma nya strategier för att vår profession ska bli ”unik, relevant och framåtsträvande” (s. 19). De menar att vår kompetens ligger i de bakomliggande strukturer som besökarna inte uppfattar, men utan vilka biblioteket inte skulle fungera. I meröppna bibliotek ligger bland annat en utmaning i att förmedla information till besökaren utan att vi är på plats. Detta har varit en stor del av projektet och utforskats och utvecklats i samarbete med Petra Trobäck. Kortfattat innebär det bland annat att man bör tänka sig att besökaren ska få en upplevelse när denne kommer och ska kunna känna sig trygg hela vägen genom biblioteket, även om personal inte är där. Det ska vara lockande att stanna kvar i lokalen och ska kännas som besökaren leds vid armen av en ”mekanisk bibliotekarie” som visar runt i biblioteket. Detta sker via skyltningen där man bland annat bör identifiera vilka ytor som är ”heta” och ska skyltas väl, men också var i hyllorna det ska samlas skyltade böcker i ”fönster” och vertikala linjer. Ett exempel är att tänka på att hålla färg och storleksmässiga böcker tillsammans i skylten gör att besökaren blir lockad att ta en bok. Att få besökaren att känna bibliotekariens närvaro med personliga tips är en annan.

En aspekt av ett förändrat arbetssätt är bemötandet. Att bemöta besökarna på ett bra sätt gäller givetvis alla bibliotek, inte bara de meröppna. Det som är speciellt för meröppna bibliotek är dock att det som tidigare nämnts kan ge en större frihet att röra sig i lokalen då personalen inte är lika bunden till lånedisken för in- och utlån. Det som kan utvecklas är bland annat bemötandet av besökarna just ute i lokalen, men även i infodisken. Detta fick projektdeltagarna en föreläsning i av Lennart Nordgård, chef på Systembolaget Atollen i Jönköping. Systembolaget har aktivt arbetat med kundbemötande och använder ett centralt begrepp; proaktivitet, vilket i korthet innebär att man bemöter besökaren aktivt. Det är viktigt att hälsa och ta ögonkontakt när en besökare kommer in. Låt sedan besökaren gå och titta i lugn och ro, men var uppmärksam på om de behöver hjälp och möt dem igen för att se om de behöver hjälp med något. Besökaren ska känna sig viktig hela vägen. Efter föreläsningen fick deltagarna aktivt testa dessa principer i vardagen. Ett bibliotek besökte även andra verksamheter och butiker för att iaktta och uppleva hur de blev bemöta, vilket sedan användes för diskussion.

Meröppet ger också möjligheter att se när besökarna kommer och vilka som kommer. Under våren har delar av besöksstatistiken från de tre biblioteken undersökts, men där kommer att finnas mycket mer att utforska i framtiden.

Meröppetfunktionen och besökarnas ökande självständighet möjliggör ett flexiblare användande av tiderna personal är på plats. I projektets valde vi att testa att använda meröppet under ordinarie öppettid för att se hur reaktionerna blev bland låntagare, men också för att möjliggöra en samlad insats bland personalen att ge sig ut i samhället för att medvetandegöra lokalbefolkningen om det nya som meröppet innebär. En sådan aktion skulle i framtiden kunna vara läsfrämjande aktivitet.

En ytterligare aktion var när projektledaren observerade ett biblioteks arbete under två förmiddagar för att se hur projektdeltagarnas arbetsmönster såg ut.

Resultat och diskussion

-Hur ska vi nå ut till användarna? Vilka kanaler är effektiva i marknadsföringen?

Hur projektbibliotekens aktiviteter fallit ut i form av ökat besöksantal går inte att mäta statistiskt och marknadsföringsåtgärder kan ge resultat även på längre sikt. Projektbiblioteken frågade dock under en period personer som anmälde intresse för att bli meröppetlåntagare var de hade fått information om meröppet. Utfallet av de förfrågningar man gjort i Bankeryd och Gnosjö visar att mun-till-munmetoden varit oslagbar och de allra flesta har hört från någon bekant eller granne om det meröppna biblioteket. Andra kanaler som nämnts var att de sett affischer eller läst det i tidningen. Mullsjö upplever att intresset och frågorna kring meröppet ökar. Några säger att de sett affischerna, andra att grannen har berättat om hur bra meröppet är, ytterligare några har sett människor inne på biblioteket när det är stängt och undrar hur det är möjligt. Reklam på skärmar i mataffären verkar dock inte gett effekt, troligtvis för att köerna i affären är korta och filmsnutten går med långa mellanrum. Sakta, men säkert tycker projektbiblioteken dock att det känns som om information och marknadsföring ger resultat och kommer att fortsätta med aktiviteter även i framtiden

Kontakterna med skolor och Gode män har tagits emot positivt på de allra flesta håll.

Resultatet blev också att projektbiblioteken genom att ge sig ut och besöka affärer och företag tog sig utanför sin ”comfort zone” på biblioteken, skapade mer direkta kontakter med potentiella låntagare och upplevde att många inte alls visste vad meröppet innebär, men var positiva och intresserade.

-Hur kan meröppet ge ett mervärde i verksamheten? Hur stimulerar vi verksamhet under meröppettiden?

För att aktivt stimulera den meröppna tiden krävs ett aktivt arbete. Biblioteken kan bli en viktig mötesplats, men detta kräver ett aktivt stimulerande arbete av personalen. Det menar också Johansson, Lindberg och Rivano Eckerdal (2015) som säger att meröppna bibliotek har potential att bli identitetsskapare på sina orter, särskilt om de är den enda kulturinstitutionen. Garaget hade utvecklat strategier för nätverk, volontärer och föreningar som vi inspirerades av, men inte hann utveckla i samma omfattning som dem.

I projektet skedde arbetet främst genom att identifiera olika nätverk av lokala föreningar för att hitta platser för möten med dem. Kontakter togs eller planerades via Kommunalsutvecklingsgrupp, Lokala Folkbildningsrådet och Kommunala Föreningsdagar. Även riktade insatser som personlig kontakt eller mail har använts och flera verksamheter,

varav några i samarbete med föreningar eller studieförbund har kommit igång eller är planerade. Detta har gett utfallet att flera aktiviteter kommit tillstånd under meröppettid. Samarbeten med studieförbund som har aktiviteter, föreläsningar av föreningar och föreningsmöten av olika slag. Exempel är en bokcirkel som anordnas av ett studieförbund, men håller till på biblioteket och där bibliotekspersonal kan vara med inledningsvis vid något tillfälle och ge lästips och berätta hur meröppet fungerar. Petras idé med att visualisera aktiviteter testades, men är svår att utvärdera.

Besökarna har nu fått ett förtroende att använda lokalen utan överinseende av bibliotekarien och projektdeltagarna har upplevt att de tar detta förtroende på största allvar. Detta upplevs skapa en positiv stämning på biblioteken.

-Bör vi justera öppettider och personalens arbetstider? Kan personalen utveckla sina arbetssätt?

Den stora delen av arbetet med denna frågeställning var arbetet med Petra Trobäck. Både tidsmässigt och resultatmässigt. Samtliga bibliotek gjorde förändringar i sina bibliotek och förändrade sitt sätt att se på och arbeta med skyltning och besökarfokus. Skyltning och exponering var en kompetens som Åhman Billing (0214) också såg kan bli viktig att utveckla. Arbetet har upplevts som mycket positivt, inspirerande och givande för samtliga deltagare i projektet. De har fått tips om enkla förändringar som kan göra stor skillnad och flera deltagare menar att de ser på biblioteket mer ur besökarens perspektiv nu. Detta är en utveckling av arbetsuppgifterna som upplevs angelägen och viktig. Att få besökarna att känna sig välkomna och trygga i lokalen både under bemannade och obemannade tider med ett aktivt och medvetet arbete med skyltning och lokal, liksom Johansson, Lindberg och Rivano Eckerdal (2015) menade var viktigt. Arbetet med bemötande efter föreläsningen med Lennart Nordgård förstärkte ytterligare besökarfokuset och viljan att ge en god service. Även om det redan fanns en god känsla för bemötande hos projektbiblioteken kände de flesta att det gav mycket att någon med expertkunskap från en annan bransch gav konkreta råd.

Att anpassa tider efter besöksmönstren var en fråga vi ville undersöka och statistiken på biblioteken undersöktes i olika omfattning på projektbiblioteken. Här nämns biblioteket i Bankeryd som exempel. De hade flest meröppetbesökare och det är därför det bibliotek som visade tydligast mönster i besökstalen. Dels framkom att det var många besökare som kom strax efter stängning kl. 16 på fredagar, samt att många kom strax efter stängning kl. 13 på lördagar. Diskussioner sker nu därför på biblioteket om tiderna bör förläggas en timme senare dessa dagar. Ett annat resultat som framkom vid en mätning över påskhelgen var att många tar med sina familjer eller vänner. Biblioteket hade då 97 meröppetinloggningar, 250 besök samt 369 utlån, siffror som framkom vid jämförelse med besöksräknaren.

En fråga som har diskuterats under projektet är dock om man bara kan utgå från besöksstatistiken utan vidare reflektion. Vad vill de besökare som använder sig av meröppet? Skulle de vilja ha hjälp, men har inte möjlighet att komma på bemannade tider eller tycker de det är skönt att klara sig själva i lugn och ro. Detta är en fråga för vidare arbete.

Under projektet testades ”stängning” under ordinarie öppettid med meröppet för att göra en utåtriktad aktivitet. Detta förfarande kan även tänkas användas under tider med möten eller utbildningar då det kan vara svårt att få vikarier. Att ha meröppet under tider då det skulle vara bemannat är också något som väckt reaktioner hos låntagarna, men det verkar ha blivit färre negativa reaktioner allteftersom tiden gått. Det kan bero på att fler har tillgång och att de är vanare vid systemet. Samtliga projektbibliotek har dock varit noga med att inte använda sig av meröppet i onödan. Det finns en risk att det blir en resursbesparing om man inte tar in

vikarier eller börjar använda meröppet för vidlyftigt. Det fördes en hel del diskussioner kring detta i projektet. I en artikel i Biblioteksbladet (nr 8, 2015) tog Per Hjalmarsson upp farorna med meröppet. Han menar att ”Införandet av meröppna bibliotek ställer frågan om biblioteksprofessionen och folkbibliotekens roll i samhället på sin spets eftersom huvudmålet med meröppet ju är att rationalisera verksamheten genom att minska behovet av personal.” Det kan finnas olika uppfattningar om detta, men att huvudmålet skulle vara personalbesparing snarare än utökad service känns inte igen i de kommuner vi arbetat med detta projekt i. Här har chefer en extra viktig roll att använda meröppet på ett strategiskt och medvetet sätt med service i fokus, inte besparingar.

Personalen på ett bibliotek observerades även av projektledaren under två förmiddagar sen höst och tidig vår. Anledningen att den enheten valdes var att personalen har sina arbetsrum i direkt anslutning till lokalen och inte kan stänga om sig så lätt. En iakttagelse som gjordes var att de rörde sig mycket mellan kontor, informationsdisk och lokal. På ett så litet bibliotek är det inte alltid lätt att få stänga om sig för att arbeta färdigt med det man håller på med, vilket kan upplevas som stressande. En i personalen fick därför testa att ha ”administrativ tid” under några veckors tid, det vill säga en viss tid hon kunde sitta med stängd dörr och arbeta (det som brukar benämnas ”inre tid”). Övrig tid är hon tillgänglig för besökarna. Detta föll ut positivt och hon upplever mindre stress. Tankar som dykt upp i diskussioner i styrgruppen kring detta är att kanske tänka mer tvärtom i verksamheten på bibliotek. Idag schemaläggs diskpass. Kanske kan synen på detta förändras och personalen tänka att det naturliga är att vi är ute i biblioteket och istället schemalägger den inre ”administrativa tiden”?

Avslutning

Sammanfattningsvis har projektbiblioteken startat upp en process som innebär ett synliggörande av det meröppna biblioteket i närområdet och ett överlämnande av biblioteken till besökarna. De har påbörjat ett arbete med att involvera närsamhället för att på så sätt låta det bli mer delaktigt. De har även börjat se över sitt sätt att arbeta för att bli mer besökarorienterade.

I projektet involverades yrkesaktiva människor från andra branscher för att bidra med olika aspekter på verksamheten. Att få professionellt stöd i processerna utifrån har gett en tyngd åt arbetet och nya perspektiv på frågorna.

Erfarenheter från projektdeltagarna är bland annat att det har varit positivt med ett kort och intensivt projekt då man haft tydliga deadlines för att saker veckligen har genomförts. Idéer har kunnat testas på flera bibliotek och sedan diskuteras, vilket varit en fördel.

Dock kan det också bli intensivt och ta mycket tid med ett kort projekt. Som projektledare ser jag att det är positivt med den energi och det engagemang som följer med ett intensivt projekt. Men jag ser också de nackdelar i form av bristande tid för reflektion samt att alla delar inte kan genomföras på samtliga bibliotek då verksamheten och tekniken sätter hinder för detta. Saker som kanske hade kunnat lösas över tid. Andra åsikter från deltagarna är det positiva i att ta in extern expertis. Särskilt arbetet med Petra Trobäck har varit inspirerande och gett verkligt konkreta resultat.

Projektet är avslutat men Regionbiblioteket i Jönköpings län kommer att möjliggöra en fortsatt dialog för erfarenhetsutbyte för de redan meröppna biblioteken, samt planerade, i länet. Inledningsvis i form av Tvinningmöten någon gång per termin. Vidare finns intresse för nya initiativ från bibliotek i länet kring genomförande av projekt/utvecklingsarbeten med fokus på ökad tillgänglighet, utforskande av biblioteksarenan och personalens kompetens.

Erfarenheterna från projektet har gett oss insikt i att de frågor vi arbetat med gäller mer än bara det meröppna biblioteket. De är viktiga för att biblioteken även i framtiden ska vara intressanta och tillgängliga i samhället.

Litteraturförteckning

Aleman, L. (2009). *Ett steg till!: En metodbok för biblioteksutveckling. Tvinningprojektets slutrapport* (Regionbibliotek Stockholms skriftserie 3). Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.

Förändring förbättring lärande!: introduktion och inspiration till förbättringsarbete och genombruttsmetoden : [lättläst studiematerial]. (2. uppl.) (2015). Göteborg: FoU i väst.

Gramming, E. (2016) *Meröppet- mer än bara mer öppet. Slutrapport från Projekt Meröppet i Jönköpings län.* Jönköping: Regionbibliotek Jönköpings län och Jönköpings Kommun. Från: http://plus.rjl.se/info_files/infosida43586/Rapport_Meroppet_2_meny.pdf

Hjalmarsson, P. (2015) Meröppet ett led i nedskärningarna av folkbiblioteken. *Biblioteksbladet, volym 8, 10*

Johansson, G., Lindberg, E. & Rivano Eckerdal, J. (2014). *Meröppna bibliotek - en verksamhetsform för alla?* Lunds Universitet, Institutionen för Kulturvetenskaper.

Kungliga Biblioteket (2016). *Öppettider 2016. Folkbibliotek.* Kungliga Biblioteket: Stockholm

Svensson, L. (2015). *Förskolelärares kollegiala lärande.* Magisteruppsats, Högskolan för lärande och kommunikation, Högskolan i Jönköping.

Trobäck, P. (2015). *Ett attraktivt biblioteksrum: En värdefull handbok av Petra Trobäck.* Helsingborg: Nya ljus Tryck & Logistik

Åhman Billing, T. (2014). *Meröppet = merarbete?: Om bibliotekariers förändrade arbetsinnehåll, kompetenskrav och yrkesroll på det meröppna biblioteket.* Kandidatuppsats, Högskolan i Borås, Institutionen Bibliotekshögskolan.